

Javna razgrnitev gradiva Republike Hrvaške o programu izkoriščanja ogljikovodikov na Jadranu

Pogosta vprašanja in odgovori

Ljubljana, 24. 3. 2015

1. Kaj se pravzaprav dogaja?	1
2. Kakšno vlogo ima v procesu Slovenija?	2
3. Na Hrvaškem se je oblikovala široka koalicija organizacij, ki nasprotujejo črpanju nafte, pod imenom <i>S.O.S. za Jadran</i> . Kdo sestavlja to koalicijo in kakšni so njeni cilji? ..	2
4. Kako lahko slovenska javnost podpre <i>S.O.S. za Jadran</i> ?	3
5. Kaj želite doseči z zbiranjem podpore koaliciji <i>S.O.S. za Jadran</i> ?	3
6. Ali obstajajo realne možnosti za ustavitev projekta?	3
7. Kaj je najbolj sporno pri načrtih za črpanje nafte in plina v Jadranu?	3
8. Hrvaška vlada je naročila oceno vplivov na okolje. Gre za obsežno študijo, ki kaže, da so tveganja obvladljiva. Kako komentirate te ugotovitve?	5
9. Vseskozi se poudarja črpanje nafte – ali črpanje plina ni sporno?	6
10. Zakaj nasprotovanje načrtom Hrvaške, saj Italija že črpa nafto na svoji strani Jadrana?	6
11. Mar nima vsaka država pravico izkoriščati lastnih energetske virov in si zagotoviti večje energetske neodvisnosti in varnosti?	6
12. Kakšna naj bo prihodnost Jadranskega morja?	7

1. Kaj se pravzaprav dogaja?

Hrvaška je julija 2013 sprejela *Zakon o raziskovanju in črpanju ogljikovodikov*, ki prvič v zgodovini omogoča črpanje nafte v hrvaškem delu Jadranskega morja. Na podlagi tega zakona je podjetje *Spectrum* opravilo seizmične teste, s katerimi je skušalo predvideti morebitne rezerve plina in nafte na Jadranskem dnu. Podjetje je takrat izjavilo, da naj bi se na dnu hrvaškega dela Jadrana nahajalo tri milijarde sodčkov nafte.¹ Vlada je morje razdelila na 29 območij, primernih za raziskovanje in potencialno črpanje – 8 v severnem Jadranu ter 21 v srednjem in južnem Jadranu, kjer je tudi večja verjetnost za odkritje zalog nafte. Velikost posamičnega območja je med 1.000 in 1.600 km², skupaj pa obsegajo kar

¹ Nafta na Jadranu: Projekt Mala Norveška se nadaljuje, Delo (2. 1. 2015). Dostopno na: <http://www.delo.si/svet/sosescina/nafta-na-jadranu-projekt-mala-norveska-se-nadaljuje.html?search=Matja%C5%BE%20Ropret>.

90 % hrvaškega dela Jadrana. Vladni načrti dovoljujejo vrtanje 6 km od otokov oziroma 10 km od celine.

Prve koncesije za raziskovanje in črpanje so bile podeljene v začetku januarja 2015. Odločitev za podelitev koncesij je bila sprejeta brez javne razprave in še preden je bila dokončana *Strateška okoljska presoja vplivov (Strategic environmental assessment, SEA)*. Licenco je dobilo pet podjetij, ki lahko raziščejo 10 območij, pretežno v srednjem in južnem Jadranu: Marathon Oil (ZDA) in OMV (Avstrija), ki imata skupaj licenco za 7 območij; ENI (Italija) in Medoigas (VB) z licenco za eno območje; ter INA (Hrvaška, Madžarska) z licenco za dve območji. Glede na sedanje načrte imajo izbrana podjetja pravico do raziskovanja območij za največ 6 let, ob komercialnem odkritju pa bi jim pripadala pravica za črpanje zalog do 30 let. Glede na hrvaško zakonodajo bi morala vlada in podjetja podpisati pogodbo o koncesijski dejavnosti že do 2. aprila 2015, a ta rok se je zaradi pritiska koalicije *S.O.S. za Jadran* in procesov čezmejnne presoje vplivov na okolje v Sloveniji in Italiji prestavil za vsaj dva meseca.

2. Kakšno vlogo ima v procesu Slovenija?

Hrvaška in Slovenija sta podpisnici *Konvencije o čezmejnih vplivih na okolje ESPOO*, ki določa, da morajo države pri večjih projektih, ki lahko imajo tudi učinke izven njihovega teritorija, oceniti čezmejne okoljske vplive in o predvidenih načrtih obvestiti prizadete države. Osnovni cilj procesa v okviru *ESPOO* konvencije je preprečitev, zmanjšanje in omejitev bistvenih negativnih čezmejnih vplivov, ki bi jih lahko imel predlagani projekt. Ministrstvo za okolje in prostor RS (MOP) je 24. februarja 2015 uradno zaprosilo Hrvaško za vključitev v postopek čezmejnne presoje vplivov pri programu izkoriščanja ogljikovodikov na Jadranu (Hrvaška postopka ni začela na lastno pobudo). V ponedeljek, 16. marca, pa se je v okviru postopka čezmejnne presoje vplivov na okolje v Sloveniji začela 30-dnevna javna razgrnitev gradiva programa, ki ga je pripravilo Ministrstvo za gospodarstvo Republike Hrvaške.²

V procesu javne razgrnitve programa za izkoriščanje ogljikovodikov na Jadranu lahko MOP-u vsak odda pripombe in predloge na osnutek programa. Greenpeace v Sloveniji, ki načrtovanemu programu nasprotuje, v tem procesu sodeluje s pripravo komentarjev na gradivo in z zbiranjem podpore za koalicijo *S.O.S. za Jadran*, ki se na Hrvaškem uspešno bori proti vladnim načrtom.

3. Na Hrvaškem se je oblikovala široka koalicija organizacij, ki nasprotujejo črpanju nafte, pod imenom *S.O.S. za Jadran*. Kdo sestavlja to koalicijo in kakšni so njeni cilji?

Najmočnejši in najbolj organiziran opozicijski glas na Hrvaškem, ki se bori proti vladnim načrtom, je koalicija okoljevarstvenih organizacij *S.O.S. za Jadran*, v kateri so združeni

² Javna razgrnitev gradiva Republike Hrvaške o programu izkoriščanja ogljikovodikov na Jadranu, Ministrstvo za okolje in prostor (16. 3. 2015). Dostopno na: [http://www.mop.gov.si/si/medijsko_sredisce/novica/browse/1/select/sporocilo_za_javnost/article/12447/5885/c71090fb80e3e1f6448704c00f2e3b74/?tx_ttnews\[year\]=2015&tx_ttnews\[month\]=03](http://www.mop.gov.si/si/medijsko_sredisce/novica/browse/1/select/sporocilo_za_javnost/article/12447/5885/c71090fb80e3e1f6448704c00f2e3b74/?tx_ttnews[year]=2015&tx_ttnews[month]=03).

člani Zelenega foruma (Zelena akcija/FoE Hrvaška, Sunce, Zelena Istra, Žmergo in BIOM), Greenpeace Hrvaška ter WWF Adria.

Koalicija že od začetka opozarja na nesprejemljivost projekta ter pomanjkanje transparentnosti in širše javne obravnave tako spornega vprašanja. Koalicija od hrvaške vlade zahteva opustitev načrtov, zagovarja pa tudi moratorij na raziskovanje in črpanje nafte v celotnem Jadranu. Tekom svoje kampanje je koaliciji uspelo zbrati široko javno podporo, ki se vsak dan večja, s svojimi aktivnostmi pa uspešno pritiskajo na odločevalce in ovirajo nadaljnje procese, ki bi omogočili črpanje nafte.

Več o skupini na <http://soszajadran.hr> in <https://www.facebook.com/soszajadran>.

4. Kako lahko slovenska javnost podpre S.O.S. za Jadran?

Na spletni strani Greenpeace v Sloveniji lahko vsak posameznik ali organizacija odda svoj podpis podpore koaliciji S.O.S. za *Jadran*. Vse tako zbrane glasove podpore bomo nato predali kolegom na Hrvaškem.

5. Kaj želite doseči z zbiranjem podpore koaliciji S.O.S. za Jadran?

Z zbiranjem podpore želimo ojačati glas naših kolegov na Hrvaškem, ki uspešno preprečujejo izvedbo načrta, in tako prispevati k zaščiti skupnega Jadrana pred novo fosilno `avanturo`.

Do 16. aprila, ko se izteče enomesečna javna razgrnitev gradiva, želimo zbrati 10.000 podpisov. Če bomo uspešni, bomo podpise tudi uradno predali Veleposlaništvu Republike Hrvaške v Sloveniji.

6. Ali obstajajo realne možnosti za ustavitev projekta?

Velike projekte se vedno poskuša prikazati kot izvršeno dejstvo, pri čemer investitorji vsakič znova trdijo, da je projekt že predaleč v teku, da bi ga lahko zaustavili. Takšni "argumentaciji" smo bili ničkolikokrat priča tudi pri projektu TEŠ 6 v Sloveniji. Črpanje nafte v hrvaškem Jadranu vsekakor ni zaključeno dejstvo. Podpis pogodb o koncesijski dejavnosti je vlada že preložila, načrti pa v hrvaški javnosti postajajo čedalje bolj sporni. Nedavno je hrvaški premier omenjal možnost referendumu glede tega vprašanja, načrtom so začele nasprotovati tudi lokalne oblasti (Šibenik-Knin, Primošten), podpora koaliciji S.O.S. za *Jadran* pa se večja. Prav s podpiranjem S.O.S. za *Jadran* lahko pripomoremo k zaščiti Jadrana pred tem neupravičenim posegom fosilne industrije.

7. Kaj je najbolj sporno pri načrtih za črpanje nafte in plina v Jadranu?

Vsakršen načrt raziskovanja in črpanja fosilnih goriv je v tako krhkem okolju, kot je Jadransko morje, nesprejemljiv. Za pest evrov, ki bi šel ostankom fosilne industrije, bi

prispevali k dodatnemu kopičenju ogljika v ozračju, ekosistem Jadrana in od njega odvisne dejavnosti lokalne skupnosti, kot sta ribištvo in turizem, pa bi izpostavili neupravičenemu tveganju.

- **Izgorevanje nafte, premoga in plina je največji vzrok za podnebne spremembe; večino zalog fosilnih goriv bi morali pustiti neizkoriščenih.**

Mednarodna agencija za energijo in znanstvene študije opozarjajo, da moramo kar dve tretjini gorljivih fosilnih rezerv pustiti neizkoriščenih, če se želimo izogniti globalnemu dvigu temperature nad 2 °C – to je namreč meja, do katere bi še lahko preprečili najbolj uničujoče in neobvladljive posledice podnebnih sprememb.³ Načrti za črpanje nafte in plina v hrvaškem Jadranu so “slaba šala” – prihajajo namreč prav v letu, ko se sprejema nov globalni podnebni sporazum, dolgo pričakovani naslednik Kjotskega sporazuma,⁴ in se od svetovnih voditeljev zahteva odločen korak k opuščanju fosilnih goriv.

- **Obstaja verjetnost večjih nesreč (npr. naftnih razlitij), ki bi prizadele tudi slovensko obalo in pustile katastrofalne posledice za ekosistem in lokalno prebivalstvo Jadranskega morja.**

Največjo nevarnost pri črpanju nafte v morjih predstavljajo nenadna razlitja velikih količin na manjših zamejenih prostorih, kot je Jadransko morje, katerega del je tudi Tržaški zaliv s slovenskim delom obalnega morja. Jadran je polzaprto morje s počasnimi tokovi. Morski tok se na Jadranu giblje od juga proti severu ob vzhodni (hrvaški) obali in od severa proti jugu na zahodni (italijanski) obali, kar pomeni, da bi se razlitje nafte zelo hitro razširilo po celotni Jadranski obali. Tako kot v celotnem Sredozemlju pa se tudi v Jadranu morska voda zelo počasi izmenjuje; da se zamenja v celoti je potrebnih kar 80 let.⁵ Zato bi že ena sama takšna nesreča pomenila tako ekološko katastrofo za morske ekosisteme in zavarovana območja kot tudi gospodarsko katastrofo za turizem in ribištvo. S Tržaškim zalivom se Jadransko morje zajeda najgloblje v evropsko celino, s čimer je omogočena plovna pot skoraj v osrčje Evrope. Tudi v svetovnem merilu postaja ta predel ena pomembnejših plovnih poti za nafto in naftne derivate ter za plin in kemikalije. Nova nahajališča nafte in zemeljskega plina vzdolž Jadranske obale bi povečala tudi transport omenjenih snovi v Tržaškem zalivu. Slovensko morje bi bilo zato potencialno močno ogroženo zaradi večje verjetnosti nenadnih onesnaženj z naftnimi derivati in ostalimi nevarnimi kemikalijami. V primeru razlitja velikih količin nafte in ostalih snovi v morje bi prišlo do onesnaženja celotne obale. Zaradi geomorfoloških značilnosti našega obalnega pasu bi bilo čiščenje in odstranjevanje posledic onesnaženja zelo težavna naloga, gospodarska in ekološka škoda pa bi bila nepredstavljiva.⁶

- **Raziskovanje in črpanje nafte ne more potekati brez onesnaževanja.**

³ International energy agency, World Energy Outlook (12. 11. 2012). Dostopno na:

https://www.iea.org/newsroomandevents/pressreleases/2012/november/name_33015.en.html.

The geographical distribution of fossil fuels unused when limiting global warming to 2 °C, Nature (8. 1. 2015). Dostopno na: <http://www.nature.com/nature/journal/v517/n7533/full/nature14016.html#close>.

⁴ United Nations Conference of the Parties 21. Dostopno na: <http://www.cop21.gouv.fr/en>.

⁵ Micheli F, Halpern BS, Walbridge S, Ciriaco S, Ferretti F, et al. (2013) Cumulative Human Impacts on Mediterranean and Black Sea Marine Ecosystems: Assessing Current Pressures and Opportunities. PLoS ONE 8(12): e79889. doi:10.1371/journal.pone.0079889.

⁶ Sotlar, Zorka in Tomaž Umek (1996). Ukrepanje ob ekoloških nesrečah na morju in kopnem. Dostopno na: <http://www.mvd20.com/LETO1995/R5.pdf>.

Tudi če ne upoštevamo možnosti večjih nesreč bi z raziskovanjem in črpanjem nafte onesnaževali Jadransko morje. Vse tekočine, ki se uporabljajo pri vrtanju, so strupene, in njihovega sproščanje v okolje ni mogoče v celoti preprečiti. Že v fazi raziskovanja je potrebno postaviti naftne ploščadi in narediti naftne vrtine. Med globinskim vrtanjem pa je zaradi hlajenja vrtalnega dleta, mehčanja kamnin in vzdrževanja sten vrtine potrebno v naftno vrtino neprestano vtiskati t. i. izplako. Ne glede na vrsto izplake je izpuščanje strupenih elementov v Jadran neizogibno. Ekosistem Jadrana pa je že sedaj ogrožen zaradi prekomernega ribolova, onesnaževanja z odpadki, transporta in podnebnih sprememb. Nedavne študije so pokazale, da je dno Jadrana prekrito s človeškimi odpadki,⁷ človeška aktivnost pa je že privedla do nepovratnih sprememb v njegovi biotski raznovrstnosti.⁸

8. Hrvaška vlada je naročila oceno vplivov na okolje. Gre za obsežno študijo, ki kaže, da so tveganja obvladljiva. Kako komentirate te ugotovitve?

Strateška študija ocene vplivov na okolje je spremljajoči dokument načrta. V njej so predstavljeni vplivi na okolje in zdravje, ki lahko nastanejo zaradi izvedbe programa, zajema pa tudi predloge rešitev, kako te vplive odpraviti oz. zmanjšati. Študijo je naročilo Ministrstvo za gospodarstvo Republike Hrvaško, izvedli sta jo dve podjetji, eno iz Hrvaške in eno iz Slovenije. V oči pa bode dejstvo, da priprava primerljivih študij običajno traja od leta do leta in pol, v tem primeru pa je bila narejena v rekordnih treh mesecih. Študija je bila torej izvedena v rekordno hitrem času, poleg tega pa je precej splošna in ne odgovarja na mnoga vprašanja, med njimi tudi na dejanske čezmejne vplive predvidenih posegov.

- **Študija ne upošteva vpliva izkoriščanja nafte na podnebne spremembe.** Študija upošteva samo raziskovanje učinka izkoriščanja nafte in plina na lokalno ozračje in podnebje ter povsem spregleda globalne posledice tega načrta. Kurjenje načrpane nafte bo vodilo do milijone ton izpustov toplogrednih plinov. Neodgovorno in neetično je ignorirati ta vpliv, še posebej v letu, ki je po mnenju svetovne znanosti in javnosti ključnega pomena pri spopadanju s podnebnimi spremembami.
- **Čezmejni vplivi na slovensko morje in obalo niso podrobneje predstavljeni.** Študija pušča odprta vprašanja glede morebitnih vplivov raziskovanja in črpanja v severnem delu Jadrana. Treba je podrobno preučiti vplive na ekosisteme, ribištvo, turizem, pomorske transportne poti in ostalo.
- **Študija za spekter možnih nesreč ne daje pregleda konkretnega tveganja, razpoložljivih zmogljivosti, porazdelitev pristojnosti, načrtov ukrepanja in odškodnin v primeru nesreč.** To še posebej velja za nesreče velikega obsega, v katerem onesnaževanje vpliva na širše območje, zunaj raziskovalnih območij.
- **Študija ne obravnava možnih posledic naftnih razlitij.** Nesreče razlitij nafte študija omenja kot možnost, a ne ocenjuje in kvantificira morebitne nastale škode.

⁷ Plastic waste dominates seafloor litter in Mediterranean and Black Sea surveys, Marine Litter Blog (5. 2. 2015). Dostopno na: <https://marinelitterblog.wordpress.com/2015/02/05/plastic-waste-dominates-seafloor-litter-in-mediterranean-and-black-sea-surveys>.

⁸ Humans altering Adriatic ecosystems more than nature, study shows, Science Daily (17. 2. 2015). Dostopno na: <http://www.sciencedaily.com/releases/2015/02/150217131234.htm>.

Študija tudi v drugih primerih ne določa konkretnih ukrepov, ki naj bi preprečili nastanek škode za ljudi in okolje, in sicer:

- Ugotovitev študije je, da se na raziskovalnih območjih pričakuje uporaba izplake na vodni osnovi, uporaba sintetičnih izplak pa samo izjemoma, ko bodo to zahtevale vrtnalne razmere. Ne pričakuje pa se vrtanja z izplakami na oljni osnovi. Formulacije "se (ne) pričakuje" dokazujejo, da ni predvidenih ukrepov, ki bi od koncesionarjev zahtevali zadovoljevanje določenih standardov, ampak je odločitev prepuščena dobri volji onesnaževalcev.
- Študija trdi, da v tej fazi še ni znano, kakšno tehnologijo bodo uporabljali koncesionarji, a bi morala natančno opredeliti nesprejemljive in preferenčne tehnologije.
- Študija ne analizira kumulativnih vplivov obstoječih in načrtovanih dejavnosti.
- Študija ne določa mehanizma nadzora – nadzor onesnaževanja bo izvedel onesnaževalec.

9. Vseskozi se poudarja črpanje nafte – ali črpanje plina ni sporno?

Glavni krivec za podnebne spremembe je izgorevanje fosilnih goriv. V tem pogledu ni razlike med nafto in zemeljskim plinom. Res pa je, da se zemeljski plin smatra kot prehodno gorivo v tranziciji od fosilno dominantnega energetskega sistema v sistem, kjer se bomo oskrbovali v celoti iz obnovljivih virov energije. Kljub večji sprejemljivosti črpanja plina Greenpeace v Sloveniji v primeru Jadrana kot posebej občutljivega ekosistema nasprotuje vsakršnim projektom črpanja novih zalog fosilnih goriv, tako nafte kot plina.

10. Zakaj nasprotovanje načrtom Hrvaške, saj Italija že črpa nafto na svoji strani Jadrana?

Res je, v Italiji že vse od leta 1960 črpajo ogljikovodike v Jadranskem morju, v zadnjih letih pa tudi ponovno odpirajo debato o novih vrtinah. A ne pozabimo, da ne črpajo Italijani, temveč korporacije, ljudje pa se proti tem dejavnostim borijo že leta. Italija ima v Jadranu skupno 9 naftnih ploščadi (sedem proizvodnih ter eno morsko naftno centralo in eno plavajočo enoto za občasno skladiščenje nafte). Prav tako je potrebno vedeti, da nas jadranski tokovi "ščitijo" pred onesnaženjem, ki bi prišlo iz njihovih ploščadi (ob hrvaški in slovenski obali se gibajo proti severu in na italijanski strani zavijejo proti jugu). Italijanska obala je večinoma peščena, na takšni obali pa je naftne madeže lažje očistiti kot na kamnitih plažah naše obale. Odstranjevanje takšnega razlitja bi pri nas lahko trajalo tudi do 30 let – to navsezadnje že od leta 1989, vse od razlitja nafte s tankerja Exxon Valdez, počnejo na Aljaski. Nenazadnje pa je potrebno omeniti, da sta bisera italijanske turistične industrije Sardinjsko in Tirensko morje, tam pa ne bomo našli nobene naftne ploščadi.

11. Mar nima vsaka država pravico izkoriščati lastnih energetske virov in si zagotoviti večje energetske neodvisnosti in varnosti?

Energetska varnost oziroma neodvisnost je v Evropski Uniji (EU) postala krilatica, ki legitimira izkoriščanje vsakršnih novih zalog fosilnih goriv. V luči energetske varnosti pa se vedno znova prezre sončno, hidro in vetrno energijo, ki jih je na voljo veliko več kot premoga, nafte ali celo plina iz skrilavcev. EU si v imenu energetske varnosti ne sme več zatiskati oči pred realnostjo podnebnih sprememb, glede fosilnih goriv pa ne moremo ostati na poziciji, da moramo "porabiti vse, kar imamo". S takšnim stališčem EU nasprotuje tudi lastni politiki, in sicer dolgoročnemu podnebno-energetskemu cilju 80–95% znižanja izpustov toplogrednih plinov do leta 2050 v primerjavi z letom 1990.

Z vidika podnebnih sprememb vsem novim fosilnim projektom v Evropi, od TEŠ 6 pa do črpanja nafte v Jadranu, manjka legitimnosti, saj ignorirajo realnost podnebnih sprememb in globalne posledice predvidenih načrtov. Evropske države imajo odgovornost pustiti fosilna goriva v zemlji in spodbujati rabo obnovljivih virov energije, ki so do danes skoraj v celoti neizkoriščeni (na Hrvaškem npr. ni sončnih elektrarn). Kratkovidna ekonomika in krpanje proračunskih lukenj ne moreta vedno znova upravičevati novih izkopavanj premoga, nafte in plina ter teptati vsakršnih resnejših korakov v smeri predrugačenja energetskega sistema.

12. Kakšna naj bo prihodnost Jadranskega morja?

Jadransko morje je skupno dobro in o njegovi prihodnosti se moramo odločati skozi transparentne procese, ki vključujejo široko javno razpravo. Posegi, ki lahko imajo dolgoročne in nepovratne posledice v regiji, ne smejo biti predmet hitrih in nepremišljenih odločitev, ki jih vodi ekonomska kratkovidnost. Jadran bi morali zaščititi pred tako tveganimi posegi, kot je črpanje fosilnih goriv, in razmisliti o moratoriju na črpanje nafte in plina v našem skupnem morju. To seveda vključuje tudi opuščenje izkoriščanja na italijanski strani, za kar si civilna družba v Italiji prizadeva že ves čas. Prihodnost Jadranske regije je v ukrepih, ki varujejo že tako načet morski ekosistem in spodbujajo izkoriščanje obilice sončne energije, ki je na voljo v Sredozemlju.

Kontakt

Nina Štros, vodja Greenpeace CEE v Sloveniji, [+386 40 871 530](tel:+38640871530),
nina.stros@greenpeace.org.

Katja Huš odnosi z javnostmi Greenpeace CEE v Sloveniji, [+386 40 981 621](tel:+38640981621),
katja.hus@greenpeace.org.

To sporočilo lahko najdete tudi na

www.greenpeace.si

Greenpeace je neodvisna globalna organizacija, ki si preko kampanj prizadeva za spremembo odnosov in vedenja, zaščito in ohranitev okolja ter za promocijo miru. Za svoje delovanje ne sprejema finančnih sredstev inštitucij EU, vlad, korporacij ali političnih strank.